

Μέθοδοι Ποιοτικής & Ποσοτικής Έρευνας

Μάθημα 4^ο - Κεφάλαιο 4^ο

Τεχνικές ανάπτυξης θεωρίας

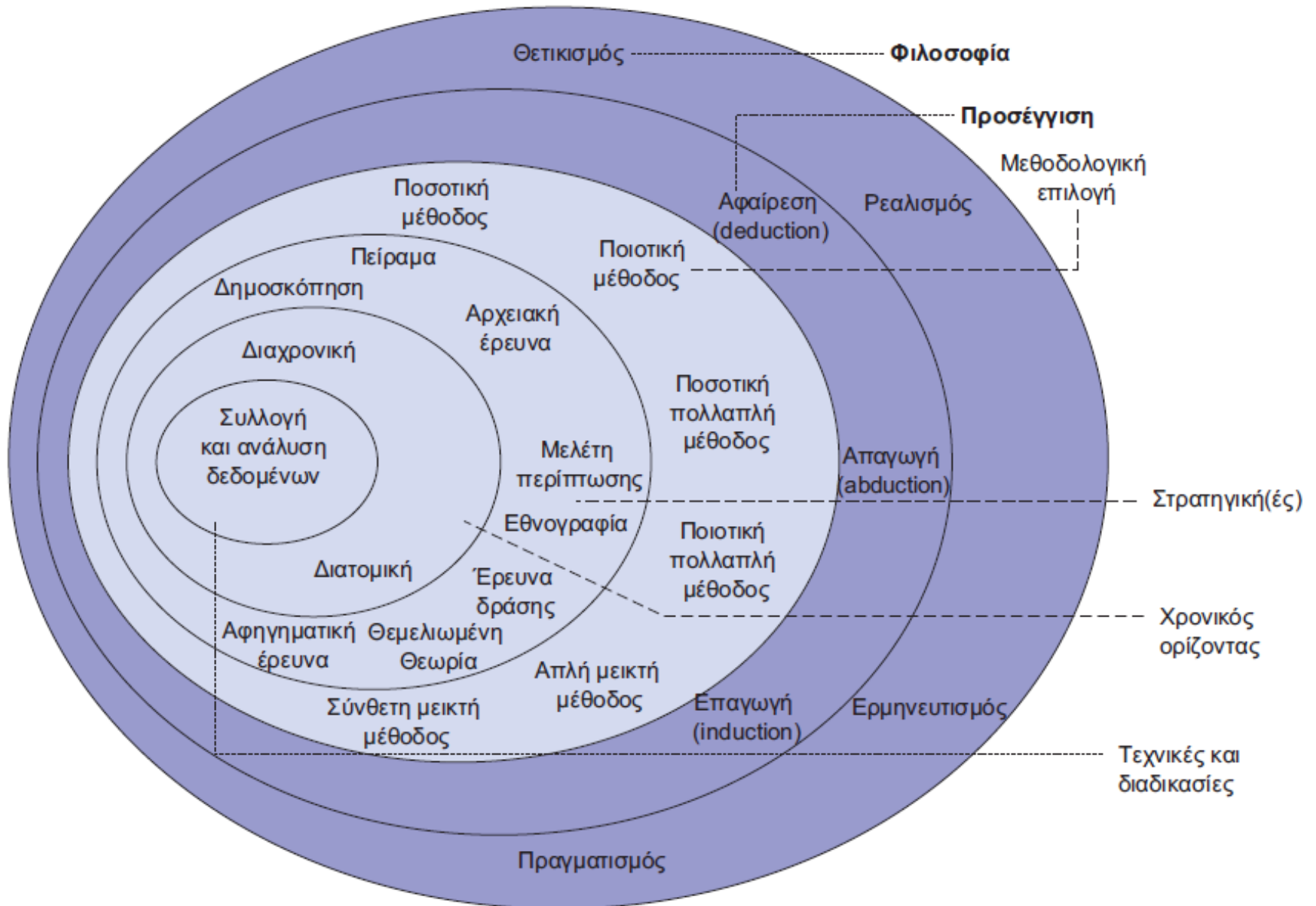
Διδάσκων: Δρ. Α. Κουμπάρλης

Οι σημειώσεις προέρχονται από το βιβλίο Μέθοδοι Έρευνας στις Επιχειρήσεις και την Οικονομία των M. Saundres, P. Lewis και A. Thornhill και είναι, σε μεγάλο βαθμό, έργο των εκδόσεων ΔΙΣΙΓΜΑ.

Μαθησιακοί στόχοι κεφαλαίου

- Να σας βοηθήσει ώστε να:
 - **μπορείτε να καθορίζετε** τους βασικούς όρους της οντολογίας, της επιστημολογίας και της αξιολογίας και να εξηγείτε τη σχέση τους με την έρευνα στους τομείς των επιχειρήσεων, της διοίκησης και της οικονομίας,
 - **αντιληφθείτε** τη σχέση μεταξύ επιχειρηματικής έρευνας και φιλοσοφιών όπως ο θετικισμός, ο ρεαλισμός, ο πραγματισμός και ο ερμηνευτισμός,
 - **κατανοείτε** τα σημαντικά, για την επιχειρηματική έρευνα, ερευνητικά πρότυπα,
 - **διακρίνετε** μεταξύ αφαιρετικών, επαγωγικών και απαγωγικών ερευνητικών προσεγγίσεων,
 - **διατυπώνετε** τις δικές σας επιστημολογικές, οντολογικές και αξιολογικές θέσεις

Το ερευνητικό «κρεμμύδι»

Ερευνητικές προσεγγίσεις

- **Πραγματισμός**
- **Οντολογία: η φύση της πραγματικότητας**
- **Επιστημολογία: Τι θεωρείται αποδεκτή γνώση**
- **Ο ρόλος των αξιακών συστημάτων**

Πραγματισμός

- Οι έννοιες έχουν νόημα μόνο όταν υποστηρίζουν την πράξη (Kelemen και Rumens, 2008)
- Η σημασία μιας ιδέας (ή ενός ερευνητικού ευρήματος) είναι οι πρακτικές της συνέπειες
- Υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί τρόποι θεώρησης του κόσμου και διενέργειας μιας έρευνας
 - κανένας τρόπος σκέψης από μόνος του δεν μπορεί να δώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα
 - μπορεί να υπάρχουν πολλαπλές πραγματικότητες.
- Χρησιμοποιούνται οι μέθοδοι που επιτρέπουν τη συλλογή αξιόπιστων, καλά τεκμηριωμένων και κατάλληλων στοιχείων για να προωθηθεί η έρευνα

Οντολογία: η φύση της πραγματικότητας

- **Αντικειμενισμός**

- τα πράγματα, όπως οι κοινωνικές οντότητες, υπάρχουν ως μια ουσιαστική πραγματικότητα, εξωτερική των κοινωνικώς δρώντων που ασχολούνται με την ύπαρξή τους

- **Υποκειμενισμός**

- τα κοινωνικά φαινόμενα δημιουργούνται μέσα από τις αντιλήψεις και τις επακόλουθες ενέργειες των κοινωνικώς δρώντων που επηρεάζονται.
- Καθώς οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κοινωνικώς δρώντων είναι μια συνεχής διαδικασία, τα κοινωνικά φαινόμενα βρίσκονται σε διαρκή κατάσταση αναθεώρησης
- είναι απαραίτητο να μελετηθούν οι λεπτομέρειες μιας κατάστασης προκειμένου να καταλάβουμε τι συμβαίνει και την πραγματικότητα που υπάρχει πίσω από αυτό που συμβαίνει (κονστρουκτιβισμός ή κοινωνικός κονστρουκτιβισμός - η πραγματικότητα είναι κοινωνικά κατασκευασμένη)

Επιστημολογία:

Τι θεωρείται αποδεκτή γνώση (1)

- **Θετικισμός**
 - συλλογή δεδομένων για την απτή πραγματικότητα και αναζήτηση κανονικοτήτων και αιτιωδών σχέσεων στα δεδομένα ώστε να δημιουργηθούν γενικεύσεις όπως αυτές που παράγουν οι φυσικοί επιστήμονες
 - μόνο τα φαινόμενα που μπορούν να παρατηρηθούν οδηγούν στην παραγωγή αξιόπιστων δεδομένων
 - ανάπτυξη υποθέσεων στη βάση της υπάρχουσας θεωρίας που ελέγχονται και επιβεβαιώνονται (ολικώς ή μερικώς) ή διαψεύδονται. Αυτό οδηγεί σε ανάπτυξη περαιτέρω θεωρίας η οποία θα ελεγχθεί από περαιτέρω έρευνα κ.ο.κ.
 - η έρευνα, όσο αυτό είναι εφικτό, δεν επηρεάζεται από προσωπικά ή άλλα αξιακά συστήματα.
 - συνήθως χρησιμοποιείται εξαιρετικά δομημένη μεθοδολογία, ώστε να μπορεί εύκολα να αναπαραχθεί.
 - έμφαση σε ποσοτικές παρατηρήσεις που προσφέρονται για στατιστική ανάλυση (χωρίς αυτό να είναι απόλυτα απαραίτητο).

Επιστημολογία:

Τι θεωρείται αποδεκτή γνώση (2)

- **Ρεαλισμός**

- αυτό που αντιλαμβανόμαστε είναι η πραγματικότητα: τα αντικείμενα έχουν υπόσταση ανεξάρτητα από τον ανθρώπινο νου – η πραγματικότητα είναι εντελώς ανεξάρτητη από το νου.
- αυτά που ονομάζουμε ψευδαισθήσεις στην πραγματικότητα οφείλονται στο γεγονός πως έχουμε ανεπαρκείς πληροφορίες.

- **Άμεσος ρεαλισμός**

- αυτό που βιώνουμε μέσα από τις αισθήσεις μας απεικονίζει τον κόσμο με ακρίβεια.

- **Κριτικός ρεαλισμός**

- αυτό που βιώνουμε είναι αισθήσεις, οι εικόνες των πραγμάτων στον πραγματικό κόσμο, όχι τα ίδια τα πράγματα.
- υπάρχουν δύο βιωματικά στάδια. Πρώτον, το φαινόμενο καθεαυτό και οι αισθήσεις που μεταδίδει. Δεύτερον, η πνευματική διαδικασία που ακολουθεί λίγο μετά αφού η εντύπωση συναντήσει τις αισθήσεις μας.
- ο κοινωνικός κόσμος αλλάζει συνεχώς

Επιστημολογία:

Τι θεωρείται αποδεκτή γνώση (3)

- **Ερμηνευτισμός**
 - είναι απαραίτητο για τον ερευνητή να κατανοήσει τις διαφορές μεταξύ των ανθρώπων όσον αφορά το ρόλο τους ως κοινωνικώς δρώντων.
 - διαφορά μεταξύ έρευνας που διεξάγεται με αντικείμενο ανθρώπους και αυτής που εστιάζεται σε αντικείμενα, όπως, π.χ. μηχανήματα και υπολογιστές.
- **Φαινομενολογία**
 - αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο εμείς ως άνθρωποι κατανοούμε τον κόσμο γύρω μας.
- **Συμβολική αλληλεπίδραση**
 - είμαστε σε συνεχή διαδικασία ερμηνείας του κοινωνικού κόσμου γύρω μας, με την έννοια ότι ερμηνεύουμε τις ενέργειες των άλλων, με τους οποίους αλληλεπιδρούμε, και αυτή η ερμηνεία οδηγεί σε αναπροσαρμογή των δικών μας εννοιών και πράξεων

Ο ρόλος των αξιακών συστημάτων

- **Αξιολογία:** κλάδος της φιλοσοφίας που μελετά και κρίνει τα αξιακά συστήματα
 - ο ρόλος που παίζει το αξιακό σύστημα του ερευνητή σε όλα τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας είναι πολύ σημαντικός προκειμένου τα ερευνητικά αποτελέσματα να είναι αξιόπιστα
 - η επιλογή ενός θέματος και όχι κάποιου άλλου δείχνει ότι ο ερευνητής θεωρεί ένα από τα θέματα πιο σημαντικό.
 - η επιλογή της φιλοσοφικής προσέγγισης είναι αντανάκλαση του αξιακού συστήματος του ερευνητή, όπως ακριβώς και η επιλογή των τεχνικών συλλογής δεδομένων

Σύγκριση των φιλοσοφιών της έρευνας στις επιχειρήσεις και το μάντζμεντ

	Πραγματισμός	Θετικισμός	Ρεαλισμός	Ερμηνευτισμός
Οντολογία: η άποψη του ερευνητή για τη φύση της πραγματικότητας ή του είναι	Εξωτερική, πολλαπλή άποψη που έχει επιλεχθεί για να διευκολύνει την απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος	Εξωτερική, αντικειμενική και ανεξάρτητη από τους κοινωνικώς δρώντες	Είναι αντικειμενική. Υπάρχει ανεξάρτητα από τις ανθρώπινες σκέψεις και πεποιθήσεις ή τη γνώση της ύπαρξής τους (ρεαλισμός), αλλά ερμηνεύεται μέσα από τις κοινωνικές συνθήκες (κριτικός ρεαλισμός).	Κατασκευάζεται κοινωνικά, είναι υποκειμενική, μπορεί να αλλάξει, μπορεί να είναι πολλαπλή.
Επιστημολογία: η άποψη του ερευνητή σχετικά με το τι αποτελεί αποδεκτή γνώση.	Το καθένα ή όλα τα υπό παρατήρηση φαινόμενα και οι υποκειμενικές έννοιες μπορούν να παρέχουν αποδεκτή γνώση ανάλογα με το ερευνητικό ερώτημα. Έμφαση στην πρακτικά εφαρμοσμένη έρευνα, στην ενσωμάτωση διαφορετικών προοπτικών για την ερμηνεία των δεδομένων.	Μόνο τα παρατηρήσιμα φαινόμενα μπορούν να παρέχουν αξιόπιστα δεδομένα και στοιχεία. Έμφαση στην αιτιότητα και τις ισχυρές, άκαμπτες γενικεύσεις, κατάτμηση φαινομένων σε απλούστερα στοιχεία.	Τα παρατηρήσιμα φαινόμενα παρέχουν αξιόπιστα δεδομένα και στοιχεία. Ανεπάρκεια δεδομένων σημαίνει ανεπαρκείς παρατηρήσεις (άμεσος ρεαλισμός). Εναλλακτικά, τα φαινόμενα δημιουργούν παρατηρήσεις οι οποίες μπορεί να παρερμηνευτούν (κριτικός ρεαλισμός). Έμφαση στην εξήγηση μέσα σε ένα πλαίσιο ή πλαίσια.	Υποκειμενικά νοήματα και κοινωνικά φαινόμενα. Έμφαση στις λεπτομέρειες της κατάστασης, πραγματικότητα πίσω από αυτές τις λεπτομέρειες, τα υποκειμενικά νοήματα παρέχουν κίνητρο για δράση.
Αξιολογία: η άποψη του ερευνητή για το ρόλο των αξιακών συστημάτων στην έρευνα.	Οι αξίες έχουν σημαντικό ρόλο στην ερμηνεία των αποτελεσμάτων, ο ερευνητής υιοθετεί και αντικειμενικές και υποκειμενικές οπτικές.	Η έρευνα διεξάγεται ανεξάρτητα από αξιακά συστήματα, ο ερευνητής είναι ανεξάρτητος από τα δεδομένα και διατηρεί αντικειμενική στάση.	Η έρευνα είναι αξιολογικά φορτισμένη, ο ερευνητής καθοδηγείται από κοσμοθεωρίες, πολιτιστικές εμπειρίες και την ανατροφή του. Αυτά επηρεάζουν την έρευνα.	Η έρευνα δεσμεύεται από την αξιολογία, ο ερευνητής είναι μέρος αυτού που ερευνάται, δεν μπορεί να διαχωριστεί και, έτσι, είναι υποκειμενικός.
Τεχνικές συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιούνται πιο συχνά.	Σχεδιασμοί μεικτών ή πολλαπλών μεθόδων, ποσοτικών και ποιοτικών.	Ισχυρά δομημένες, μεγάλα δείγματα, δεδομένα, αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν και ποιοτικά.	Οι μέθοδοι που επιλέγονται πρέπει να ταιριάζουν με το ερευνητικό αντικείμενο, ποσοτικά ή δεδομένα.	Μικρά δείγματα, εις βάθος έρευνες, ποιοτικά ερευνητικά πρότυπα.

Ερευνητικές προσεγγίσεις

	Αφαίρεση	Επαγωγή	Απαγωγή
Λογική	Στη αφαιρετική προσέγγιση, όταν οι προϋποθέσεις είναι αληθείς, το συμπέρασμα πρέπει επίσης να είναι αληθές.	Στην επαγωγική προσέγγιση, γνωστές προϋποθέσεις χρησιμοποιούνται προκειμένου να παράγουν ανέλεγκτα συμπεράσματα.	Σε μια απαγωγική προσέγγιση, οι γνωστές προϋποθέσεις χρησιμοποιούνται προκειμένου να παράγουν συμπεράσματα προς έλεγχο.
Γενικοποίηση	Γενικοποίηση από το γενικό στο συγκεκριμένο	Γενικοποίηση από το συγκεκριμένο στο γενικό	Γενικοποίηση από τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ συγκεκριμένου και γενικού
Χρήση δεδομένων	Η συλλογή δεδομένων χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση προτάσεων ή υποθέσεων που σχετίζονται με μία υπάρχουσα θεωρία.	Η συλλογή δεδομένων χρησιμοποιείται για τη διερεύνηση ενός φαινομένου, τον προσδιορισμό θεμάτων και μοτίβων και τη δημιουργία ενός εννοιολογικού πλαισίου.	Η συλλογή δεδομένων χρησιμοποιείται για τη διερεύνηση ενός φαινομένου, τον προσδιορισμό των θεμάτων και μοτίβων, την τοποθέτηση αυτών σε ένα εννοιολογικό πλαίσιο και τον έλεγχο αυτού μέσω επακόλουθης συλλογής δεδομένων κ.ο.κ.
Θεωρία	Διάψευση ή επαλήθευση της θεωρίας	Δημιουργία και ανάπτυξη θεωρίας	Δημιουργία ή τροποποίηση θεωρίας. Ενσωμάτωση υπάρχουσας θεωρίας κατά περίπτωση, για τη δημιουργία νέας ή την τροποποίηση υπάρχουσας θεωρίας.

Αφαιρετική ή συμπερασματική (deductive) προσέγγιση

Τα έξι διαδοχικά βήματα της αφαιρετικής/συμπερασματικής (deductive) προσέγγισης

1. Διατύπωση μιας προσωρινής ιδέας, μιας προϋπόθεσης, μιας υπόθεσης (προς έλεγχο πρόταση σχετικά με τη σχέση δύο ή περισσότερων εννοιών ή μεταβλητών) ή ενός συνόλου υποθέσεων για το σχηματισμό μιας θεωρίας.
2. Χρησιμοποιώντας την υπάρχουσα βιβλιογραφία ή καθορίζοντας τους όρους στους οποίους η θεωρία αναμένεται να βασιστεί, διατύπωση μιας πρότασης ή ενός αριθμού προτάσεων προς έλεγχο.
3. Εξέταση των προϋποθέσεων και της λογικής των ισχυρισμών που τις παρήγαγαν, σύγκριση αυτών των ισχυρισμών με τις υπάρχουσες θεωρίες για να διαπιστωθεί αν βελτιώνεται η κατανόηση. Αν αυτό συμβαίνει, τότε συνεχίζουμε...
4. Έλεγχος των προϋποθέσεων μέσω της συλλογής κατάλληλων δεδομένων για τον υπολογισμό και την ανάλυση των εννοιών ή των μεταβλητών.
5. Αν τα αποτελέσματα της ανάλυσης δε συνάδουν με τις προϋποθέσεις (ο έλεγχος αποτυγχάνει!), η θεωρία είναι αναληθής και πρέπει είτε να απορριφθεί είτε να τροποποιηθεί και η διαδικασία να ξεκινήσει από την αρχή.
6. Αν τα αποτελέσματα της ανάλυσης συνάδουν με τις προϋποθέσεις, τότε η θεωρία έχει επιβεβαιωθεί.

Επαγωγική (inductive) – Απαγωγική (abductive) προσέγγιση

Τα βήματα της επαγωγικής (inductive) προσέγγισης

1. Συλλογή και ανάλυση ποιοτικών δεδομένων (π.χ. συνεντεύξεις) ώστε να κατανοηθεί η φύση του προβλήματος.
2. Στη βάση των παραπάνω διατύπωση θεωρίας η οποία θα εκφράζεται ως εννοιολογικό πλαίσιο .

Τα βήματα της απαγωγικής (abductive) προσέγγισης

1. Παρατήρηση ενός «απροσδόκητου γεγονότος» στη βάση του οποίου κατασκευάζεται μια ευλογοφανής θεωρία του πώς αυτό προέκυψε
2. Έλεγχος της θεωρίας σύμφωνα με το πρότυπο της αφαιρετικής/συμπερασματικής προσέγγισης